

ИНТЕРВЈУ

Ана Франговска

Мира Гакина (1978, Скопје) е историчар на уметноста и критичар. Дипломирала (2004) на Филозофскиот факултет во Скопје, при Институтот за Историја на уметноста со археологија. Магистрирала (2010) на загребското Свеучилиште, Филозофски Факултет, отсек музеологија. Била ангажирана како надворешен соработник на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, предмет: Историја и теорија на уметноста (2008/09). Од 2009 работи во Музејот на современата уметност во Скопје. Учествовала на повеќе конференции во земјата и странство и објавувала повеќе стручни текстови во дневни весници и списанија од културата и уметноста. Организирала повеќе групни и самостојни изложби како во Музејот, така и во други институции во земјата и странство. Таа е претседател на АИКА Македонија, па во врска со ова здружение, со неговите активности и визибилноста на македонската визуелна сцена направено е приложеното интервју.

Што е АИКА, а што АИКА Македонија? Која е нејзината улога на глобалната, а која на локалната културна сцена?

- АИКА (Меѓународно здружение на критичари на уметност) е меѓународна мрежа, една од многуте во областа на културата. Формирана е во широка фамилија на УНЕСКО, во неговите рани години, во времето кога ентузијастички се развиваа универзални вредности. Карактеристично е што членството е индивидуално и процедурата бара да биде меѓународно верифицирано, од страна на телата на АИКА Интернешенел, што значи дека не е доволно само да се изрази волја за зачленување, туку треба и да се дадат потврди за редовна и плодна активност од областа на уметничката критика. Членовите се организирани во национални секции и секоја од нив има свои активности, но, мисијата е идентична како на глобално, така и на локално ниво, фокусирана на негување на

Мира Гакина, историчар на уметност и претседател на АИКА Македонија

ПРЕД ДА БИДЕМЕ БУЧНИ, ДА ЈА АРТИКУЛИРАМЕ НАШАТА ПОРАКА!

АИКА во светот има преку 4.000 членови, од кои од Македонија триесетина. Оваа бројка е за почитување за мала држава како нашата, знаејќи дека една од најактивните секции, Франција, нема повеќе од 300

критичкиот дух во општеството. Пред сè, таа е свргена навнатре, во постојано себе преиспитување за да се унапреди самата дисциплина и нејзината методологија. Понатаму таа е насочена, не само кон заштита на правата и статусот на своите членови, туку и во одбрана на правата на уметниците. На крајот, кон јавноста чувствува долг да известува за резултатите на своите истражувања, следејќи го со загрижено, критичко око влијанието на економските и политички текови врз уметноста.

Колкаво е членството на АИКА Македонија сега и каква е нејзиниот состав?

- Благодарение на ентузијазмот на постарите колеги уште пред 20-тина години, по распадат на поранешна Југославија, а со тоа и на АИКА Југославија, е формирана македонска национална секција, која успева да обезбеди свое место во AICA International. Во овие 20-тина години на постоењето активност и визибилитетот на секцијата варира. Во светот има преку 4.000 членови, од кои од Македонија триесетина.

Оваа бројка е за почитување за мала држава како нашата, знаејќи дека една од најактивните секции, Франција, нема повеќе од 300. Составот вклучува различни профили на професионалци во областа на ликовната критика, куратори, историчари на уметност, професори на универзитет...

Од кога сте вие претседател и каква е динамиката на АИКА Македонија во вашиот мандат?

- Претседател на Здружението сум речиси три години. Во последните години успеавме да учествуваме на редовните конгреси и годишни собранија на „AICA International“, како и да обезбедиме видливост на меѓународен план за случувањата на македонската современа сцена. Колешката Јованка Попова учествуваше на Конгресот на АИКА во Јужна Кореја, каде настапи со свој труд, јас бев поканета да објавам текст во њујоршкото списание „Бруклин рејл“. На локален план се воведоа неколку активности кои вклучуваат годишен симпозиум, годишна награда за уметничка критика и проект за комплетирање на архиви-

те на планот за современата визуелна уметност во Македонија.

Тоа се релативно нови проекти?

- Наградата „Ладислав Баршиќ“ ја воведовме пред две години и специјално жири ја доделува за истражувачки проекти. Прв награден беше д-р Тихомир Топузовски за предлог проектот „Мапирање на субверзивноста“, а минатата година наградата им беше доделена на Ивана Васева и Филип Јовановски за „Колективното делување како политичка, а не организациска одлука“. Редовните тематски симпозиуми се замислени да адресираат актуелни теми од нашата област, па така, колешката Сафет Ахмети минатата година успеа да мотивира говорниците, кои не се наши членови за да ги конфронтираме нашите размислувања на темата „Ликовна или визуелна уметност?“. Проектот „Некомплетна архива на една кратка историја на критиката и кураторството“, кој се одвива веќе втора година, сметам е особено значаен, бидејќи е со амбиција да ги колектира

објавените трудови на повеќе генерации критичари на уметност што понатаму ќе овозможи нивна обработка, анализа и користење во идните истражувања.

Дали сте задоволни од сработеното?

- Ниту оддалеку. Ми се чини дека постоечкиот ентузијазам во членството претставува потенцијал, кој може да се искористи за иницирање, ако не и за комплетирање на поамбициозни проекти.

Кои се идните планови?

- Земајќи предвид дека ангажманот на сите кои сме дел од АИКА е волонтерски, најважно ми е да се задржи високиот степен на мотивираност кај членството. Би сакала да направиме нешто на планот на издаваштво и публикација, во таа смисла ќе се насочиме кон воспоставување на подолгорочни партнерства. Развојот на веб сајтот и воопшто присуството во социјалните мрежи е една од логичните инвестиции, кои во континуитет сметам нами се обврска, во времето кога новите технологии овозможуваат згусната комуникација. Многу побогата и слоевита

меѓународна активност е исто така приоритетен предизвик. На следниот состанок на годишното Собрание во Париз ќе продолжиме да ја браниме идејата дека еден од наредните Конгреси треба да биде организиран во нашиот Регион (оваа година Конгресот се одржува во Куба). Верувам, доколку добиеме поддршка и од дома и од странство, ќе имаме сила и знаење да се зафатиме со ваков потфат, кој би ни обезбедил важен визибилитет и позначајна позиција на мапата на организацијата. Се надевам исто така дека до крајот на годината ќе обезбедиме и учество на претставниците на сестрински организации на нашиот годишен Симпозиум.

Какво е начинот на финансирање на здружението и колку се направени обиди за добивање на невладини средства?

- Како и другите национални секции, така и ние основните финансисии ги добиваме од Министерството за култура, но успеавме да се избориме и за значајна поддршка од Град Скопје. Во моментот ги разгледуваме искуствата во странство и нивните успеси во привлекување средства од други извори. АИКА Интернешенел како постојани спонзори ги има УНЕСКО и Гети Фондацијата, но се контактираат и компании кои веќе имаат значајна колекторска активност на современа уметност како Картие, Дојче Банк, Луј Витон... за нивна евентуална инволвираност во активностите на националните секции.

Колку ова здружение е познато и признаено од јавноста?

- Не верувам дека некој правел истражување колку е АИКА позната во јавноста. Во секој случај, ние се трудиме ставот на здружението да биде видлив, јавноста да слушне за него, особено во случај кога се нарушени слободите во творештвото, кои организацијата ги смета за свои „свети цели“. Уметникот по дефиниција ги предизвикува постоечките прифатени морални норми во општеството, АИКА како здружение се гледа повикана да ја брани оваа креативна слобода, дури и кога јавноста во некоја држава или генерално реагира шокирано, дури и згрозено. Класичен пример за колективна реакција на АИКА претставува одбраната на изложувањето на контроверзни уметнички дела, како што е Исусот на Серано. АИКА International, реагира подеднакво осудувајќи ги судските процеси против куратори и институции во држави како Франција (меѓу нападателите

беше и популарниот градоначалник на Париз, Деланое), но многу почесто се осудува прогонот на уметници во држави во кои самиот нивен опстанок е загрозен, како во неодамнешниот апел на АИКА против изрекувањето на смртна казна над уметникот Фајад заради апостасија и бласфемии во Саудиска Арабија. Во секој случај, најчесто позицијата на членовите на АИКА е различна од постоечкото јавно мислење и АИКА е навикната да биде во малцинство. Во тоа се состои и суштината на нејзината мисија, да се бори за слободата на уметничко изразување без разлика на она што е постоечка норма или морал во светот.

Колку АИКА Македонија има глас во општествените рамки и дали оваа национална секција на АИКА има било каква консултантска или одлучувачка моќ во прашања кои се однесуваат на визуелната уметност?

- АИКА не е и не може да биде таков тип здружение кое носи одлуки во име на општеството, но самата се идентификува како дежурен чувар на слободата на оние што се решени да ги кршат општествените табуа. Едновременно, АИКА би требало да се бори и за статусот на критичарот на уметноста, теоретичарот на уметноста во општеството. Од тој аспект гледано, ниту јас, ниту пак, другите членови не сме задоволни од тоа колку експертското мислење е присутно во процесот на одлучување.

Дали критичари на уметност, членки на АИКА Македонија, беа на било кој начин вклучени во изработката на концептот (идеологијата), а и изборот на дела и автори за проектот „Скопје 2014“?

- Ниту еден член на АИКА, не застана во одбрана на „Скопје 2014“. Повеќемина во исто време силно го нападнаа. Знаам дека многу членови најостро го критикуваа овој проект уште на самиот почеток, што значи 2011/2012 година. Денес, 2016 година критично мнозинство не само на критичарите на уметност, туку на јавноста воопшто го проблематизира овој проект не само од аспект на естетика (етика), туку и како решение кое радикално го смени урбаниот живот. Многу малку знаеме за тоа кој, кога и во каква процедура одлучувал. Од тие причини и не може да се организирани конфронтирање на луѓе од фелата. А тоа би требало да биде една од нашите основни задачи, да обезбедиме амбиент за конфронтирање на различни погледи, но нема никој од другата страна.

Дали е АИКА вклучена во изборите за национални претставници на познати светски манифестации, биеналиња и слично?

- Не можам да се сетам дека на Венециско Биенале националните претставници ги предводел некој куратор, кој не е член на АИКА Македонија. Тоа ја докажува репрезентативноста на здружението. Едновременно, ова, од друга страна, не значи дека внатрешите исто мислиме, напротив, предмет на критика треба да биде, не само националниот избор, туку и самите манифестации и биеналето генерално.

Кој е ставот на АИКА во врска со конкурсите за откупи на Министерството за култура кои се спроведени независно од институциите?

- За жал откуп на дела се прави недоволно, а во самата процедура голем број од професионалците не се адекватно вклучени. Тоа е системски проблем, кој во подолг период ја фрагментира и фрустрира уметничката сцена. Неопходно е да се избориме за инаков системски пристап кон ли-

ковното творештво воопшто за откупот да не биде гледан како операција која се изведува повремено, без јасна цел и без соодветна стратегија.

Ова еснафско здружение, за разлика од некои сродни како ДЛУМ, ДПМ и др., е малбројно, а и верификувано и акредитирано од светската истоимена организација. Зошто тогаш нема поголема моќ?

- Моќ? Уметниците се индивидуалци, критичарите на уметноста исто така. АИКА се бори да биде препознаена индивидуалната креативна моќ на уметникот (критичарот). Не сакам да кажам дека АИКА е по дефиниција надвор од политиката, таа и политички се позиционира. Владите водат разни политики, онаа што нас не интересира е политиката на слободно уметничко творештво. Моќта во таа смисла би требало да произлегува од авторитетот на професијата, моќ да засрамиш. Сепак мораме да си призначеме дека и на локално и на глобално ниво сме не малку забунети од сè што се случува и го преиспитуваме нашето ме-

сто во општеството. **Дали некои работи врзани со актуелната состојба на визуелната сцена зависат од АИКА и нејзината агилност и бучност?**

- Се надевам, AICA International е бучна кога се загрозени животот и работата на актерите на современата ликовна сцена. Сигурно апелот на АИКА до властите на Саудиска Арабија нема радикално да ја сменат реалноста на животот во тие простори, пред сè, затоа што не можеме да обезбедиме таква бучност. Во исто време не треба да се биде наивен, политичката моќ, секаде во светот оддамна препознала важен капитал кој може да биде искористен во формирањето на јавното мислење во она што го нарекуваме култура. Следствено за очекување е центрите на моќ да продолжат да манипулираат со мотивирачкиот и терапевтичкиот капацитет на институциите и центрите на општествениот култ. Но, пред да бидеме бучни треба да ја артикулираме нашата порака, што бара сериозна и професионална анализа. ♣